

експлуатується й дискримінується, аж поки не позбудеться цивілізаційних, у т.ч. мовних, відмінностей і не «розчиниться» в культурно однорідній безмовній імперській масі. Про якийсь «цивілізаційний вибір» ітися тут не могло ні в царські, ні в радянські, ні в пострадянські часи, свідченням чого і є теперішня війна.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-444-6-17>

Нікітюк Д. М.,

студент-магістрант

кафедри державно-правових і гуманітарних наук

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

м. Київ, Україна

РЕГІОНАЛІСТИКА ДОНБАСУ

Актуальність полягає в необхідності дослідження історичних, економічних, культурних та соціально-політичних особливостей Донбасу, що впливають з його індустріального розвитку з другої половини XIX століття, трансформацій у радянський період, економічного занепаду після розпаду СРСР та впливу війни, яка триває з 2014 року.

Друге половині XIX століття було часом відкриття багатих покладів кам'яного вугілля, що значно змінило економічний ландшафт регіону. Основний вугільний басейн – Донбас. Саме тут у 1860-х роках розпочалося масштабне видобування вугілля, яке стало важливим джерелом енергії для всієї імперії.

Майбутній центра промислового Донбасу заклав 1869-го року валійський підприємець-новатор Джон Юз, який викупив у російського князя Сергія Кочубея право побудувати тут завод із виготовлення залізничних рейок. **Зваживши на поклади вугілля, він заснував тут виробництво повного циклу, нині властивого для Донбасу: вугілля – кокс – метал.** Сюди на престижну та високооплачувану роботу інженерами та майстрами їхали сотні валійців, англійців, французів, бельгійців та німців. Кілька поколінь європейців жили тут аж до того, як більшовики відібрали в них промислові потужності на початку 1920-х [4].

У другій половині XIX століття Донбас формувався як важливий промисловий регіон в рамках Російської імперії завдяки відкриттю вугілля та залізної руди, що привело до індустріалізації та швидкої урбанізації. Згідно з підходами, викладеними Я. В. Верменич у її праці «Теоретико-методологічні проблеми історичної регіоналістики в Україні», регіональна ідентичність Донбасу почала виразно формуватися

в цей період через його економічну спеціалізацію, соціальну структуру (переважання робітничого класу) та інтеграцію у ширші економічні процеси імперії. Економічна активність стимулювала міграцію до регіону та зміну його демографічного складу, що вплинуло на подальший розвиток політичних і соціальних процесів [1].

Радянський період у розвитку Донбасу охоплює час від утворення СРСР до його розпаду у 1991 році. В цей час Донбас перетворився на один із провідних економічних центрів СРСР, що значно вплинуло на його політичний статус та соціальну структуру. Донбас став основною базою для вугледобувної промисловості та металургії СРСР. У регіоні будувалися нові шахти, заводи та металургійні комбінати, що стало основою економіки.

Варто згадати з середини 19-го століття була потреба в робочих руках, тому починається заселення селянами з російських губерній, які шукають для себе кращого місця, щоб жити та існувати взагалі. Цей процес триває до початку 20-го століття. Потім революція. І вже наприкінці 20-х років розпочалось цільове заселення Донбасу робітниками з російських губерній.

У період колективізації (1920–1930-ті роки) в сільських районах Донбасу, з'явилися колгоспи, що призвело до зміни структури сільського господарства. Цей процес супроводжувався репресіями, голодоморами та насильницькою зміною способу життя селян.

Голодомор 30-х років практично винищив українських селян, і у порожні хати поселялись чужинці. Також варто згадати, що Донецька область входила у десятку областей, які найбільше постраждали під час Голодомору і репресій періоду «Великого терору» [3].

Під час Другої світової війни Донбас став ареною запеклих боїв. Регіон був окупований нацистською Німеччиною в 1941–1943 роках, що призвело до руйнування промислових об'єктів та інфраструктури. Після війни Донбас відновлювався за допомогою державної програми відбудови. Теоретико-методологічні проблеми історичної регіоналістики радянського періоду мають свої ключові моменти.

У радянський період відбувалося трансформація регіональної ідентичності та зміни у взаємодії з центром. Під впливом центральної влади активно насаджувалися загальносоюзні культурні та ідеологічні цінності. Також після складних соціальних процесах, таких як колективізація, голодомори, політичні репресії та післявоєнна відбудова. Вони значно вплинули на населення Донбасу, особливо сільське, що пережило примусові переселення, депортації та зміни у способі життя [1].

У 1980-ті роки, на тлі загальносоюзної економічної кризи, Донбас почав зазнавати ознак занепаду. Неefективність центрального планування, старіння інфраструктури та екологічні проблеми загострили соціальну ситуацію в регіоні. Ці проблеми залишили глибокий слід на

місцевій економіці та суспільстві, що стало підґрунтям для подальших викликів.

Радянський період став вирішальним для формування індустріальної ідентичності Донбасу та його соціально-економічного розвитку. Регіон перетворився на ключову індустріальну базу СРСР, що суттєво вплинуло на його населення, соціальну структуру та політичну роль у загальносоюзній системі. Однак наприкінці цього періоду Донбас зіткнувся з кризою, що стала передвісником його складного пострадянського шляху.

Більш сучасний період можна почати від розпаду СРСР до сьогодні для Донбасу є часом кардинальних змін та викликів. Після розпаду Радянського Союзу в 1991 році Донбас, як і вся Україна, опинився в умовах пострадянської трансформації. Протягом цього часу регіон пройшов через економічний занепад, соціальні потрясіння.

Після розпаду СРСР Донбас, з його індустріальною економікою, був сильно залежний від державних підприємств та централізованого планування. У 1990-ті роки регіон зазнав важкої економічної кризи через зниження попиту на вугілля та продукцію важкої промисловості. Багато шахт і заводів були закриті або працювали з перебоями, що призвело до масового безробіття, зниження рівня життя та соціальних проблем.

У цей час багато державних підприємств Донбасу були приватизовані, часто шляхом корумпованих схем. Власниками заводів і шахт стали великі бізнесмени, що призвело до концентрації економічної влади в руках олігархів. Одним із найвідоміших представників цього класу був Рінат Ахметов.

У політичному житті Донбасу з 1990-х років почали домінувати проросійські партії та політичні сили. З початку 2000-х років політичне життя Донбасу було тісно пов'язане з діяльністю Партії регіонів, яка підтримувалася значною частиною місцевого населення. Віктор Янукович, уродженець Донбасу, став символом цієї політичної сили і обіймав посаду Президента України з 2010 по 2014 рік. Його політика спрямовувалася на зміцнення зв'язків з Росією і захист інтересів олігархів регіону.

Ключовим моментом сучасної історії Донбасу стали події 2014 року, коли після Революції гідності та втечі Віктора Януковича до Росії на сході України спалахнули збройні конфлікти.

З весни 2014 року у регіонах на сході України почалися заворушення. «Антимайдани», які збирали прихильників президента Віктора Януковича, стали посилюватися людьми та грошима з Росії. Потім, під прикриттям «народних революцій», частини Донецької та Луганської областей перестали підкорятися владі в Києві. Рівень агресії зростає, а українська влада, шокована захопленням Криму та проведенням там

«референдуму», часто не могла протиставити «антимайданам» нічого, крім незброєних поліцейських кордонів [2].

У відповідь на захоплення територій українська влада розпочала антитерористичну операцію (АТО), яка пізніше була трансформована в Операцію об'єднаних сил (ООС). Збройний конфлікт перетворився на затяжну війну, яка триває до сьогодні.

Війна на Донбасі мала катастрофічні наслідки для економіки регіону. Багато шахт і заводів були зруйновані або припинили роботу, інфраструктура постраждала від бойових дій, а тисячі людей втратили житло та роботу. Війна призвела до масової міграції з окупованих територій до інших регіонів України. Окуповані частини Донбасу залишаються ізольованими, а їх мешканці перебувають в умовах постійної нестабільності, обмеженого доступу до медичних і соціальних послуг та залежності від гуманітарної допомоги.

Висновок щодо регіоналістики Донбасу відображає ключову роль, яку відігравала вугільна промисловість у розвитку цього регіону. З другої половини 19 століття Донбас став основним центром видобутку вугілля та металургії, що сформувало його економічну основу на тривалий період. Вугільна промисловість не тільки забезпечувала економічне процвітання регіону, але й сприяла розвитку інфраструктури, міграції населення та формуванню специфічної робітничої культури. Проте після розпаду СРСР і занепаду важкої індустрії Донбас зіткнувся з глибокою економічною кризою. Закриття шахт, скорочення робочих місць та відсутність модернізації призвели до масових безробіття, соціальних проблем і економічної деградації. Регіон, який колись був опорою радянської індустрії, опинився у злиднях без стабільної вугільної економіки.

Ситуація ще більше ускладнилася після початку війни у 2014 році. Початок війни не лише поглибив економічні труднощі, але й призвів до руйнування промислових об'єктів та інфраструктури. Багато підприємств були закриті, а частина територій Донбасу перебуває під контролем росіян.

Список використаних джерел:

1. Верменич, Я. В. Теоретико-методологічні проблеми історичної регіоналістики в Україні. Київ : Інститут історії України НАН України. 2003.

1. Донбас-2014: як розгоралася велика війна. BBC NEWS УКРАЇНА. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cqend3g259lo>

2. Терещук Г. Донбас – справжній український регіон, але у 20-му столітті його масово заселили росіянами – етнограф. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/26957848.html>

3. Тимошенко Д. Історія, яку нищили: як 120 років тому виглядав європейський Донецьк. Донбас. Реалії. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/yuzivka-staryi-donetsk/31208856.html>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-444-6-18>

Рогожин С. С.,

студент-магістр II курсу

Навчально-наукового гуманітарного інституту

*Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

КОЛОНІАЛЬНО-ІНКОРПОРАТИВНА ПОЛІТИКА РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ ЩОДО ГЕТЬМАНЩИНИ У XVIII СТОЛІТТІ

Розглядаючи колоніальну політику Російської імперії по відношенні до українських земель у XVIII столітті потрібно виділяти відразу декілька політичних вимірів у яких впроваджувались нові закони та регуляції направлені на перетворення України у внутрішню колонію. Петро I почав активно обмежувати автономію Гетьманщини ще за гетьманування Мазепи. Це відбувалося через скасування гетьманських привілеїв, обмеження влади гетьмана, введення російської адміністрації та посилення контролю над козацьким військом. Гетьманська влада поступово була підпорядкована російським адміністративним органам, а резиденцію гетьмана перенесли з Батурина до Глухова, ближче до російського кордону. Російська влада контролювала призначення гетьманів та обмежувала їхні повноваження. Наприклад, гетьман Данило Апостол, який намагався відновити автономію Гетьманщини, був змушений діяти в імперських правових межах.

Ведучи мову про аспекти імперської правової політики, слід зауважити, що характерною її рисою була максимальна уніфікація. Причому, мусимо розмежовувати уніфікаційні та асимілізаційні дії. Виходячи із загальної спрямованості внутрішньої політики Російської імперії на позбавлення неросійських народів політичної та економічної самостійності та специфічного, такого що склався історично, відношення самодержавства до українського козацтва як до найбільш нелояльної верстви населення, особливими для малоросійських козаків положеннями російських законів встановлювалися дискримінаційні обмеження прав козацтва, зокрема в праві розпорядження майном, оподаткуванні, отриманні освіти.